

УДК 371.134:793.31(07)

Куценко Сергій Володимирович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
E-mail: kutsenko.udpu@gmail.com

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ НАРОДНОГО ТАНЦЮ

Анотація. У статті проаналізовано проблему патріотичного виховання студентської молоді в контексті вивчення народного танцю. Автором наголошується, що модернізація патріотичного виховання в системі вищої освіти пов'язана з виявленням та збереженням його кращих традицій, оновленням змісту, проектуванням нових технологій, з обґрунтуванням організаційно-педагогічних умов підвищення його ефективності. За переконаннями автора, мова народного хореографічного мистецтва володіє потужною інтеграцією і змістотворчою цінністю. Саме народну хореографічну культуру автор вважає стержнем системи, яка об'єднує єдиними цілями формування особистості майбутнього вчителя хореографії. Тому проблема патріотичного виховання знаходить своє вирішення у народній хореографічній творчості, яка володіє великою силою емоційного впливу і є важливим засобом формування ідейних переконань, моральних та духовних ідеалів людини.

Ключові слова: патріотичне виховання, студентська молодь, моральні цінності, народний танець, майбутній вчитель хореографії, вища школа.

Куценко Сергей Владимирович – кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры хореографии и художественной культуры Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тычины
E-mail: kutsenko.udpu@gmail.com

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В КОНТЕКСТЕ ИЗУЧЕНИЯ НАРОДНОГО ТАНЦА

Аннотация. В статье проанализирована проблема патриотического воспитания студенческой молодежи в контексте изучения народного танца. Автором отмечается, что модернизация патриотического воспитания в системе высшего образования связана с выявлением и сохранением его лучших традиций, обновлением содержания, проектированием новых технологий с обоснованием организационно-педагогических условий повышения его эффективности. По убеждению автора, язык народного хореографического искусства обладает мощной интеграцией и творческой ценностью. Именно народную хореографическую культуру автор считает стержнем системы, которая объединяет едиными целями формирование личности будущего

учителя хореографії. Поєтому проблема патріотического воститання находит свое решение в народном хореографическом творчестве, которое является важным средством формирования идейных убеждений, моральных и духовных идеалов человека.

Ключевые слова: патріотическое воспитание, студенческая молодежь, нравственные ценности, народный танец, будущий учитель хореографії, высшая школа.

Sergiy Kutsenko – candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of choreography and artistic culture department of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

E-mail: kutsenko.udpu@gmail.com

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENT YOUTH IN THE CONTEXT OF STUDYING THE FOLK DANCE

Annotation. *The problem of patriotic education of student youth in the context of studying the folk dance are analyzed in the publication. The author stressed that the problem of modernizing the patriotic education in the system of higher education is connected with the identification and preservation of its best traditions, updating of content, designing of new technologies, with the substantiation of organizational-pedagogical conditions of increasing its effectiveness. According to the author, the language of national choreographic art has a powerful integration and content-creating value. The folk choreographic culture that the author considers the pivot of system, which unites by the sole goals of forming the personality of the future teacher of choreography. Therefore, the problem of patriotic education finds its solution in folk choreographic creativity, which has a great power of emotional influence and is an important means of forming ideological beliefs, moral and spiritual ideals of man.*

One of the priority problems of education, on which our common future depends, is the creation of a modern system of patriotic education. The methodological basis of choreographic education is humanistic philosophy, where the person who strives for self-development is the central link. Modernization of the structure and content of choreographic education contributes to the revival of universal and national culture, the implementation of socio-pedagogical support for student youth.

Key words: *patriotic education, student youth, moral values, folk dance, future teacher of choreography, high school.*

Реалії сучасної української державності зумовлюють її стрімкий перехід у фазу духовного зміцнення, відродження культурно-історичних традицій, до

стійкого розвитку. У цих умовах особливої значимості набуває завдання консолідації суспільства на основі демократичних цінностей, громадянського патріотизму. Патріотизм, як моральне почуття, є необхідною умовою для захисту національних інтересів, для досягнення успіху в міжнародній конкуренції, збереження і зміцнення українського суспільства. Адже майбутнє України залежить від ступеня готовності молодого покоління до достойної відповіді на історичні виклики та готовності захисту інтересів держави. Тому система патріотичного виховання потребує удосконалення, згідно з новими реаліями.

У Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2020 роки зазначається, що національно-патріотичне виховання є багатокомпонентною та багатовекторною системою, яка формує майбутній розвиток Української держави [9, с. 8]. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) зазначено, що головною метою національного виховання є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Серед пріоритетних напрямів реформування виховання: формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну; утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей; формування творчої, працелюбної особистості та ін. [3].

Сучасний етап розвитку українського суспільства зобов'язує вищу школу націлити вектор своєї діяльності на патріотичне виховання студента як складника його світогляду, виховувати пріоритетне ставлення до рідної країни, розпалювати почуття любові до рідної держави, формувати почуття відповідальності за її незалежність, а також збереження та примноження

матеріальних і духовних цінностей. Тому, у сучасній вищій педагогічній освіті актуалізується нагальна потреба у вихованні патріотизму майбутніх учителів. Проблема модернізації патріотичного виховання в системі вищої освіти пов'язана з виявленням та збереженням його кращих традицій, оновленням змісту, проектуванням нових технологій, з обґрунтуванням організаційно-педагогічних умов підвищення його ефективності.

Проблеми патріотичного виховання молоді знаходяться у фокусі досліджень філософської та психолого-педагогічної науки. Різнобічні аспекти патріотичного виховання підростаючого покоління знайшли своє відображення у працях провідних педагогів Г. Ващенка, О. Духновича, І. Огієнка, С. Русової, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін., які у своїх працях визначне місце відводили патріотизму українського народу, а саме: любові до Батьківщини, до рідної мови, до свого народу; повазі до історичного минулого; формуванню національної свідомості. Психолого-педагогічні, соціально-педагогічні особливості патріотичного виховання молоді ґрунтовно розглядаються у працях Б. Ананьєва, О. Антонової, І. Беха, П. Блонського, Л. Виготського, О. Жаровської, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Кічук, Г. Костюка, В. Кузя, В. Мірошніченко, О. Петровського, О. Савченко, О. Стьопіної, К. Чорної, Л. Чупрій, Г. Шевченко та ін.

Проаналізувавши дослідження науковців, відзначимо основні причини зниження статусу патріотичного виховання як в соціумі, так і в системі освіти: виникнення в українському суспільстві стихійної, деструктивної для розвитку молоді соціальної ситуації; забуття вітчизняної історії, культури, традицій, деградація цінностей і, як наслідок, втрата спадкоємності поколінь; посилення бездуховності, падіння освітнього та культурного рівня підростаючого покоління; переоцінка ролі навчання та підготовки, зниження ролі виховання.

Мета статті – розглянути патріотичне виховання студентської молоді як складову підготовки майбутнього вчителя хореографії в контексті вивчення народного танцю.

Педагогічний словник визначає патріотизм як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів [2, с. 249].

Патріотичне виховання трактується як планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто належного ставлення до Батьківщини та до представників спільних культури або країни. Таке виховання включає розвиток любові до Батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю Батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування; прагнення працювати на благо рідної країни, її народу [5, с. 39].

Виховання патріотизму на думку О. Стьопіної, складна інтегрована система патріотичних якостей духовно-морального, емоційно-почуттєвого, інтелектуального та діяльнісно-поведінкового характеру. Виходячи з цього, науковцем визначено структуру патріотизму, яку складають такі компоненти: 1) духовно-моральний (почуття любові до Батьківщини, моральної відповідальності перед нею, відчуття духовного зв'язку зі своїм народом); 2) когнітивний (комплексні знання з історії та культури Батьківщини, патріотична свідомість); 3) ціннісний (потреба в інтеріоризації системи духовно-моральних і культурних національних і загальнолюдських цінностей, серед яких належне місце посідає патріотизм); 4) діяльнісний (готовність діяти на благо своєї країни, відстоювати її інтереси, захищати їх тощо); 5) ідентифікаційний: етнічна самоідентифікація (толерантне ставлення до представників інших народів на основі позитивної етнічної самоідентифікації); національна ідентифікація (національна гідність, відчуття своєї належності до нації, позитивне ставлення до співвітчизників); громадянськість (потреба у належному виконанні громадянських обов'язків) [10, с. 15].

За останні роки науковцями активно досліджувались різні аспекти проблеми патріотичного виховання, серед яких значна кількість робіт здійснювалася на тлі мистецтва, як ключового інструмента. Це дослідження Оксани Гевко «Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва», 2003 р. [1]; Олени Стьопіної «Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва», 2007 р. [10]; Світлани Оришко «Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів», 2010 р. [8]; Мирослави Качур «Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства», 2010 р. [6]. Проведені дослідження засвідчують, що мистецтво є дієвим інструментом педагога у процесі патріотичного виховання майбутніх педагогів. Такої ж думки дотримується Г. Шевченко, яка переконує, що ефективним шляхом виховання духовно-моральних якостей особистості, до яких належить і патріотизм, є використання у педагогічному процесі засобів мистецтва. Науковець зазначає, що мистецька освіта є основою життя, тому не може бути культурної людини, яка її не має [11].

Вважаємо, що мова народного хореографічного мистецтва володіє потужною інтеграцією і змістотворчою цінністю. Саме народну хореографічну культуру можна вважати стрижнем системи, яка об'єднує єдиними цілями формування та виховання особистості майбутнього вчителя хореографії. Адже тісний зв'язок з життям народу допомагає народженню правдивих образів танцю. Багатогранна мова народного хореографічного фольклору, його невичерпні можливості є й понині золотоносною жилою, життєдайним джерелом. Народний танець, є змістом духовного життя, засобом художнього та морально-патріотичного виховання особистості в системі мистецької освіти, тісно пов'язаної з активною художньою творчістю на народній основі. Мистецтво народної танцювальної культури – один із універсальних і оптимальних засобів осягнення народних традицій, звичаїв, побуту, культури та історії загалом, через взаємодію з естетичними явищами та моральними нормами в духовному житті, повсякденній праці та спілкуванні з мистецтвом.

Значним виховним потенціалом володіє народний хореографічний фольклор, який є джерелом моральності та духовності багатьох поколінь. Створюючи правильне бачення та пізнання світу в цілому, він уміщує в собі засоби сприйняття та творення прекрасного, а також формування основ морального виховання студента. Вивчаючи духовну, етичну індивідуальність різних народів світу майбутні учителі хореографії відчують їхній дух, переживають сумні і щасливі моменти в їхньому житті, шанують їхні звичаї. Народні танці, акумулюючи такі моральні категорії, як відповідальність, обов'язок, честь, совість, терпимість, любов, повагу, співпереживання, виступають найважливішим засобом морального та патріотичного виховання.

У процесі вивчення народного танцювального мистецтва, виховання патріотичних цінностей у студентів є основою позитивних змін, що забезпечує широкі і різнобічні можливості для їхньої самореалізації, перетворює їх на повноцінний суб'єкт патріотичного виховання. Це передбачає: збагачення і оновлення змісту патріотичного виховання за допомогою включення в нього історичного, культурного, духовно-морального компонентів. На цій основі необхідно формувати у студентів здатність до самостійного аналізу, оцінки найважливіших явищ і подій, усвідомлення власної позиції щодо особистої участі в суспільному житті; розвиток актуалізованого, творчого мислення, морального спрямування особистості студента; збагачення змісту освіти і виховання розробленими формами і методами роботи. Форми і методи роботи, які використовуються для патріотичного виховання студентів на заняттях народного танцю мають великий потенціал, оскільки всі вони носять колективний характер. Це дозволяє зміцнити свої життєві позиції і патріотично ціннісні орієнтації.

Засадами патріотичного виховання на заняттях народного танцю є принципи формування їхньої особистості в колективній діяльності, в процесі усвідомлення і виконання соціальних ролей, оволодіння культурою, освоєнням соціального досвіду. У зв'язку з цим підкреслюється значення теорії розвивального навчання, в першу чергу, при вивченні народного танцю, вміння розуміти та інтерпретувати суспільні процеси і явища в художніх образах.

Основу народної хореографічно-педагогічної діяльності також становлять принципи полікультурності навчання і виховання з опорою на культурно-історичні традиції, регіональну самобутність, варіативність, збалансованість включення в загальний зміст освітнього процесу національного і регіонального компонентів.

Комплексне вирішення виховних завдань здійснюється через художньо-емоційний, естетичний, моральний та духовний зміст хореографічних творів.

У ході роботи над хореографічним твором велике значення має історичний аспект, де студент повинен ознайомитися з історико-культурними подіями, характерними для певного народу. Принцип наочності в процесі навчання і освоєння емоційно-художнього і технічного змісту хореографічного твору має важливе місце. Принцип зв'язку народного танцю з життям та традиціями проявляється на всіх етапах вивчення народного танцю завдяки широкому виконавському репертуару, що дає можливість проникати в образну сферу різних життєвих явищ. Розмірковуючи про функції традицій, зокрема хореографічних, варто відзначити функцію акумуляції і передачі соціального досвіду новим поколінням. Серед інших функцій традицій важливі та тісно пов'язані між собою – регулятивна і нормативна. Нормативна функція, або інакше функція орієнтування на певні цінності, дотримання правильних форм поведінки. В силу свого нормативного характеру традиція сприяє регулюванню в суспільстві відносин між людьми. Не менш важлива і виконувана традиціями функція – соціалізації, яка полягає у включенні студентів в систему соціальних цінностей, сприйнятті традицій свого народу [7, с. 120].

Народна хореографічна культура тісно пов'язана із світоглядом суспільства, громадською зрілістю, відношенням до суспільного обов'язку. Саме тому проблема патріотичного виховання знаходить своє вирішення у народній хореографічній творчості, яка володіє великою силою емоційного впливу і тому є важливим засобом формування ідейних переконань, моральних та духовних ідеалів людини.

Отже, однією з пріоритетних проблем освіти, від якої залежить наше спільне майбутнє, є створення сучасної системи патріотичного виховання. Система мистецької, зокрема хореографічної освіти, займає значиме місце в

процесі патріотичного виховання студентської молоді. Методологічною основою хореографічної освіти є гуманістична філософія, де центральною ланкою виступає людина, яка прагне до саморозвитку. Модернізація структури та змісту хореографічної освіти сприяє відродженню загальнолюдської і національної культури, здійсненню соціально-педагогічної підтримки студентської молоді.

Література

1. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. І. Гевко ; Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ ст.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>. – Заголовок з екрана.
4. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Жаровська Олена Петрівна ; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2015. – 290 с.
5. Ігнатенко С. А. Виховання громадянськості студентської молоді / С. А. Ігнатенко. – Х. : Айлант, 2008. – 103 с.
6. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Мирослава Михайлівна Качур . – Київ : Б. в., 2010. – 20 с.
7. Куценко С. В. Теорія і методика народно-сценічного танцю як інтеркультурний вимір виховання майбутнього вчителя хореографії / С. В. Куценко // Художні практики та мистецька освіта у кроскультурному просторі сучасності: Матеріали ІV Всеукраїнської науково-практичної

конференції 29-31 березня, Полтава / [упоряд. М. М. Погребняк]. – Полтава : Видавництво «Симон», 2017 – С. 117–120.

8. Оришко С. П. Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / С. П. Оришко. – Тернопіль : Б. в., 2010. – 20 с.

9. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2020 роки : указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 83. – С. 7–14.

10. Стюпіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. Г. Стюпіна. – Луганськ : Б. в., 2007. – 20 с.

11. Шевченко Г. П. Освіта та духовне виховання людини [Електронний ресурс] / Г. П. Шевченко. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2885/1/Shevchenko.pdf>. – Заголовок з екрана.

«Матеріал надійшов до редакції __.__.20__ р.»

Bibliography

1. Hevko O. I. National patriotic education of students of higher educational institutions by means of decorative and applied arts : avtoref. dys. ... kand. ped. Nauk : 13.00.07 / O. I. Hevko ; Nats. ped. universytet im. M. P. Drahomanova. – K., 2003. – 20 s. (in Ukrainian)
2. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk / S. U. Honcharenko – K. : Lybid, 1997. – 374 s. (in Ukrainian)
3. Derzhavna natsionalna prohrama "Osvita" (Ukraina XXI st.) [Eelectronic recourse]. – URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p> (in Ukrainian)
4. Zharovska O. P. Patriotic education of students in educational and educational environment of the pedagogical university: dys. ... kand. ped. Nauk : 13.00.07 / Zharovska Olena Petrivna ; Vinnytskyi derzh. ped. un-t im. M. Kotsiubynskoho. – Vinnytsia, 2015. – 290 s. (in Ukrainian)
5. Ihnatenko S. A. Civic education of student youth / S. A. Ihnatenko. – Kh. : Ailant, 2008. – 103 s. (in Ukrainian)
6. Kachur M. M. Patriotic education of junior pupils by means of artistic regional studies : avtoref. dys ... kand. ped. nauk: 13.00.07 / Myroslava Mykhailivna Kachur . – Kyiv : B. v., 2010. – 20 s. (in Ukrainian)
7. Kutsenko S. V. Theory and methodology of folk-stage dance as an intercultural dimension of the education of the future teacher of choreography / S. V. Kutsenko // Artistic practices and artistic education in the cross-cultural space of our time : Materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii 29-31 bereznia, Poltava / [uporiad. M. M. Pohrebniak]. – Poltava : Vydavnytstvo «Symon», 2017 – S. 117–120. (in Ukrainian)
8. Oryshko S. P. Patriotic education of senior pupils in the process of tourist-local lore activity of general educational institutions : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07 / S. P. Oryshko. – Ternopil : B. v., 2010. – 20 s. (in Ukrainian)
9. Pro Stratehiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei ta molodi na 2015-2020 roky: ukaz Prezydenta Ukrainy vid 13 zhovtnia 2015 r. № 580/2015 // Ofits. visn. Ukrainy. – 2015. – № 83. – S. 7–14. (in Ukrainian)
10. Stopina O. H. The education of patriotism in the student's youth by means of art: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07 / O. H. Stopina. – Luhansk : B. v., 2007. – 20 s. (in Ukrainian)
11. Shevchenko H. P. Education and spiritual education of a person [Eelectronic recourse] / H. P. Shevchenko. – URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2885/1/Shevchenko.pdf>. (in Ukrainian)